

שם פרטי:

שם משפחה:

כיתה:

מבחן מסכם בלשון – כיתה ה' • רמה בסיסית

משך המבחן: 90 דקות • סך הכול 100 נקודות • קראו את הטקסט בעיון וענו על כל השאלות.

טבלת ניקוד		
חלק	ניקוד מרבי	ניקוד שהתקבל
חלק א: הבנת הנקרא	40	
חלק ב: ידע לשוני	35	
חלק ג: אוצר מילים והבעה בכתב	25	
סה"כ	100	

חלק א: הבנת הנקרא (40 נק')

הדבורה – עובדת קטנה, תפקיד ענק*

1 | כשאנחנו שומעים זמזום ליד פרח, רבים מאיתנו נבהלים ומתרחקים במהירות. אבל מעטים יודעים כמה הדבורה חשובה לחיים של כולנו. בלעדיה, חלק גדול מהפירות, מהירקות ומהאגוזים שאנחנו אוכלים לא היה מגיע לשולחן, ומחירי המזון היו עולים מאוד.

4 | דבורת הדבש חיה בכוורת יחד עם אלפי דבורות אחרות, ולכל אחת מהן יש תפקיד. בכל כוורת יש מלכה אחת, ותפקידה העיקרי הוא להטיל ביצים. רוב הדבורים בכוורת הן פועלות: הן מנקות את התאים, שומרות על הכניסה, מאכילות את הדבורים הצעירות ויוצאות לאסוף מזון. הפועלות עובדות כל ימי חייהן, שנמשכים בקיץ שבועות ספורים בלבד.

8 | כשפועלת נוחתת על פרח כדי למצוץ צוף, גרגירים זעירים של אבקה נדבקים לשערות הרכות שעל גופה. כשהיא עוברת לפרח הבא, חלק מהאבקה נושר עליו. כך היא מעבירה אבקה מפרח לפרח, והפרחים יכולים להתפתח לפירות ולזרעים. התהליך הזה נקרא האבקה, והדבורה עושה אותו בלי לדעת כמה הוא חשוב.

12 | לדבורים יש גם דרך מיוחדת «לדבר» זו עם זו. פועלת שמצאה שדה מלא פרחים חוזרת לכוורת ומבצעת מעין ריקוד. בתנועות הריקוד היא מסמנת לחברותיה לאיזה כיוון לעוף וכמה רחוק נמצא המזון. החוקרים שגילו את הריקוד הזה הופתעו לגלות כמה מדויקת השפה של חרק קטן כל כך.

16 | גם הדבש שאנחנו אוהבים נוצר מן הצוף. הפועלות מביאות את הצוף לכוורת, מאחסנות אותו בתאים של שעווה ומנפנפות בכנפיים עד שרוב המים שבו מתאדים. כך נוצר מזון סמיך ומתוק, שמזין את הכוורת בחורף, כשאין פרחים בחוץ.

חומרי הדברה בשדות, מחלות וטפילים שפוגעים בכוורות, ומיעוט של פרחי בר, כי שטחים פתוחים רבים הפכו לכבישים ולשכונות מגורים. כשיש פחות פרחים, לדבורים אין מספיק מזון.

22 | מה אפשר לעשות? כל אחד יכול לעזור: לשתול בחצר או במרפסת צמחים שפורחים בעונות שונות, להימנע מריסוס מיותר ולהעמיד בגינה צלוחית מים רדודה. וגם כשדבורה מזמזמת לידנו, כדאי לזכור שהיא לא מחפשת אותנו. היא פשוט עסוקה בעבודה החשובה שלה.

* נכתב על ידי אפרת נחמיאס, 2021. מתוך: אתר «מדע בגובה העיניים».

1 איתור מידע: בחרו את התשובה הנכונה. (8 נק')

א. לפי שורות 1-3, מה היה קורה בלי דבורים?

- לא היו פרחים בכלל
- חלק גדול מהמזון לא היה מגיע לשולחן
- הדבש היה זול יותר
- היו יותר חרקים

ב. לפי שורות 4-7, מה תפקידה העיקרי של המלכה?

- לאסוף צוף
- לשמור על הכניסה
- להטיל ביצים
- לנקות את התאים

ג. לפי שורות 12-15, איך מסמנת הפועלת לחברותיה היכן המזון?

- בומזום חזק
- בריקוד
- בריח מיוחד
- בצבע של כנפיה

ד. לפי שורות 16-18, מה קורה לצוף בכוורת עד שהוא הופך לדבש?

- רוב המים שבו מתאדים
- מוסיפים לו אבקה
- הוא קופא בחורף
- הוא מתערבב בשעווה

2 הסבירו במילים שלכם מהי «האבקה» ומדוע היא חשובה לבני האדם, לפי שורות 8-11. (6 נק')

3 הסקת מסקנות: נכון או לא נכון לפי הטקסט? תקנו את המשפטים הלא נכונים. (4 נק')

נכון / לא נכון

א. פועלת חיה בקיץ שנים רבות.

נכון / לא נכון

ב. הדבורה מאביקה פרחים בלי כוונה.

נכון / לא נכון

ג. בניית כבישים ושכונות יכולה לפגוע בדבורים.

נכון / לא נכון

ד. הדבורים אוכלות דבש בעיקר בקיץ.

4 אוצר מילים בהקשר: מה פירוש המילה או הצירוף לפי הטקסט? (4 נק')

א. «מעטים יודעים כמה הדבורה חשובה», בשורות 1-3, – «מעטים» פירושו:

- כמעט כולם
- מספר קטן של אנשים
- אנשים קטנים
- אף אחד

ב. «מיעוט של פרחי בר», בשורות 19-21, – «מיעוט» פירושו:

- כמות קטנה
- פרחים קטנים
- צבע חלש
- גידול מהיר

5 מבנה הטקסט: התאימו לכל קטע בטקסט (לפי מספרי השורות) את הנושא שלו. (6 נק')

טור א	טור ב
1. בשורות 4-7	☐ הסיבות לירידה במספר הדבורים
2. בשורות 8-11	☐ השפה של הדבורים
3. בשורות 12-15	☐ איך הדבורה מאביקה פרחים
4. בשורות 16-18	☐ איך נוצר הדבש
5. בשורות 19-21	☐ מה כל אחד יכול לעשות
6. בשורות 22-24	☐ החיים בכוורת וחלוקת התפקידים

6 פרשנות: בסוף הטקסט, בשורות 22-24, כתוב שהדבורה «לא מחפשת אותנו». מה רוצה הכותב שנבין, ואיך זה קשור לפתיחה של הטקסט? (5 נק')

7 הערכה ודעה: האם לדעתכם כדאי שבית הספר שלכם יקים גינה עם צמחים פורחים? כתבו עמדה ונמקו אותה בעזרת שני פרטי מידע מן הטקסט. (7 נק')

חלק ב: ידע לשוני (35 נק')

1 הפעלים לקוחים מן הטקסט. כתבו את הפועל בעבר, גוף «הוא», ואת הבניין. (8 נק')

פועל	עבר, «הוא»	בניין
נבהלים		
נוחתת		
מבצעת		
מתאדים		

2 צרו צירוף סמיכות מיוחדע. (6 נק')

- א. כניסה + כוורת ← _____
- ב. פרחים + בר ← _____
- ג. תאים + שעווה ← _____

3 החליפו את המילים שבסוגריים במילת יחס נוטה. (6 נק')

- א. הפועלות מטפלות _____ (ב + הם) – בצאצאים.
- ב. הדבורה לא מחפשת _____ (את + אנחנו).
- ג. החוקרים כתבו _____ (על + הן) מאמר מרתק.

4 מצאו את הנושא ואת הנשוא. (6 נק')

משפט	נושא	נשוא
באביב פורחים פרחי הבר.		
הדבורים חשובות לחקלאות.		
לכוורת חוורת הפועלת העייפה.		

5 איזה קשר לוגי מבטאת מילת הקישור שבמשפט מן הטקסט? (9 נק')

- א. «...ומיעוט של פרחי בר, כי שטחים פתוחים רבים הפכו לכבישים.»
○ סיבה ○ תוצאה ○ ניגוד ○ תכלית
- ב. «כשפועלת נוחתת על פרח כדי למצוץ צוף...»
○ תנאי ○ תכלית ○ ניגוד ○ סיבה
- ג. «אבל מעטים יודעים כמה הדבורה חשובה.»
○ הוספה ○ תוצאה ○ ניגוד ○ סיבה

חלק ג: אוצר מילים והבעה בכתב (25 נק')

1 כתבו מילה נרדפת או הפך כמבוקש. (5 נק')

- א. נרדפת ל«נבהלים»: _____
- ב. הפך של «מעטים»: _____
- ג. נרדפת ל«מזון»: _____

2 כתבו מכתב (8-10 שורות) למועצת התלמידים ובו הצעה לפעולה שתעזור לדבורים בבית הספר.

שימו לב: פתחו בפנייה; הציגו הצעה ברורה; כתבו שני נימוקים עם הסבר, ולפחות אחד מהם יתבסס על הטקסט; השתמשו במילות קישור; סיימו בבקשה ובחתימה. (20 נק')

בהצלחה!